

Zbigniew Hundert

Chorągiew jazdy hospodara multańskiego (wołoskiego) Konstantego Serbana w wojsku koronnym w latach 1673–1676¹

W 1672 r. Rzeczpospolita w wyniku najazdu tureckiego utraciła Podole z najważniejszym jego miastem – Kamieńcem oraz część Prawobrzeżnej Ukrainy. W 1673 r. sejm obradujący w Warszawie w dniach 12 marca–12 kwietnia (a włączając w te obrady konfederację generalną warszawską to w dniach 4 stycznia–12 kwietnia)² nie pogodził się ze stratami terytorialnymi i dlatego uchwalili powiększenie armii, aby móc skutecznie kontynuować wojnę z imperium osmańskim, w tym odzyskać utracone obszary. Wśród nowych oddziałów tworzonych na potrzeby przygotowywanej rozprawy znalazła się chorągiew jazdy wystawiona przez przebywającego od 1661 r. w Polsce, a będącego w latach 1654–1658 hospodarem multańskim (wołoskim)³ Konstantego Şerbana. To właśnie ta jednostka będzie bohaterem niniejszego krótkiego studium, mającego zwrócić uwagę na zaangażowanie się byłego władcy księstwa naddunajskiego w wojnę z Turcją po stronie Rzeczypospolitej.

Chorągiew jazdy pod imieniem hospodara Konstantego w roku 1673 zaciągnięta została w trybie wołoskim. Oznaczało to, że miała charakter jazdy lekkiej, stającej do boju bez zbroi i pancerzy, a przeznaczonej do wykonywania zwiadów,

¹ Artykuł ten był już publikowany za granicą w języku polskim oraz w rumuńskim przekładzie. Zob. Z. Hundert, *Chorągiew jazdy hospodara multańskiego (wołoskiego) Konstantego Şerbana w wojsku koronnym w latach 1673–1676* (*Steagul călărimii dommului muntean Constantin Şerban în armata Coroanei în anii 1673–1676*), [w:] *200 de ani de la geneza problemei Basarabiei. Aspecte social-politice, economice și culturale*, red. V. Constantinov, Chişinău (Kiszyniów) 2012, s. 78–95.

² Zob. L.A. Wierzbicki, *O zgodę w Rzeczypospolitej. Zjazd warszawski i sejm pacyfikacyjny 1673 roku*, Lublin 2005, s. 129–282.

³ N. Stoicescu, *Constantin Şerban*, Bucureşti 1990, s. 22–77, 122; I. Czamańska, *Rumuńska imigracja polityczna w Polsce XVII wieku*, „Balcanica Posnaniensia” 1993, t. 6, s. 17; J. Demel, *Historia Rumunii*, Wrocław 1986, s. 195–197.

podjazdów, patroli oraz pościgów. W wykazach chorągwi wołoskich zapisywano ją na ogół na pierwszym miejscu⁴. Biorąc pod uwagę, że kolejność chorągwi i regimentów w komputach zazwyczaj zależna była od rangi urzędu zwierzchnika oddziału, można uznać, iż rota hospodara Konstantego dzięki pozycji rotmistrza cieszyła się wśród jednostek jazdy wołoskiej największym prestiżem. Do służby w kompucie koronnym weszła z dniem 1 maja 1673 r., czyli z początkiem II kwartału rozliczeniowego⁵. Miała liczyć etatowo 100 koni, a za pierwszy kwartał swojej służby powinna była otrzymać 100 złotych od etatu. Stawka żołdu dla jednostek zaliczonych w 1673 r. jako tzw. nowy zaciąg miała być zgodnie z uchwałą sejmową odpowiednio wyższa, aby nowo formowany oddział mógł zakupić uzbrojenie i wyposażenie, włącznie z wierzchowcami. W następnych kwartałach chorągiew hospodara Konstantego miała otrzymywać od etatu już tylko stawkę żołdu zwyczajnego w wysokości 31 złotych⁶. W dniach 10–11 listopada rota hospodara Konstantego wzięła udział w bitwie pod Chocimiem, gdzie wojska tureckie dowodzone przez Husejną paszę zostały doszczętnie rozbite⁷. W tym starciu rota hospodara musiała się wykazać, skoro w listopadzie, czyli w pierwszym miesiącu IV kwartału rozliczeniowego roku 1673, została przeformowana na inny rodzaj kawalerii – bardziej szanowany przez szlacheckie społeczeństwo Rzeczypospolitej⁸ i, rzecz jasna, lepiej opłacany. W kompu-

⁴ Zob. Komput wojska JKMc i Rzeczypospolitej, polskiego i cudzoziemskiego zaciągu, starego i nowego podług ordynacyi Rzeczpltej na sejmie anno 1673 uczynionej i postanowionej, Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD), Akta Skarbowo-Wojskowe (dalej: ASW), dział 86, nr 61, k. 2v. Zob. też Komput wojska JKMc i Rzeczypospolitej, polskiego i cudzoziemskiego zaciągu, starego i nowego, na sejmie Anno 1673 postanowionego, [w:] *Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego*, wyd. Franciszek Kluczycki, t. 1, cz. 2, Kraków 1881 (dalej: *Pisma do wieku...*), s. 1307.

⁵ Kwartały rozliczeniowe dla wojska polskiego i litewskiego po 1663 r., zaczynały się nie od stycznia, kwietnia, lipca i października jak to wcześniej miało miejsce, tylko od lutego, maja, sierpnia i listopada.

⁶ Skrypt ad Archivum, w: *Pisma do wieku...*, op.cit., t. 1, cz. 2, s. 1262; M. Kosowski, *Chorągwie wołoskie w wojsku koronnym w II poł. XVII wieku*, Zabrze 2009, s. 25; J. Wimmer, *Wojsko polskie w drugiej połowie XVII wieku*, Warszawa 1965, s. 240.

⁷ Ostatnio w polskiej historiografii ukazało się najnowsze studium bitwy pod Chocimiem, stanowiące element omawianej w całości wojny polsko-tureckiej z lat 1672–1676; M. Wagner, *Wojna polsko-turecka 1672–1676*, t. 1, Zabrze 2009, s. 339–394.

⁸ O nietolerowaniu przez polską szlachtę chorągwi zaciągniętych trybem wołoskim świadczy fragment instrukcji dla posłów od województwa podolskiego na sejm koronacyjny

cie z przełomu lat 1673 i 1674, sporządzonym na potrzeby hiberny, tj. wypłaty lenungów należnych żołnierzom okresem zimowym, widniał pewien dopisek Stefana Stanisława Czarnieckiego, pisarza polnego koronnego (osoby odpowiedzialnej za dokonywanie popisów, czyli przeglądów wojska), dotyczący roty hospodara Konstantego. Otóż Czarniecki napisał: „Chorągiew hospodara Konstantego i jmści pana [Hrehorego] Ulanickiego, starosty nosowskiego mająwą i augustową ćwierć wołoskim żołdem służyły, a prima novembris dopiero z woli jmści marszałka w. koron. [i hetmana wielkiego koronnego Jana Sobieskiego] w komput chorągwi kozackich wpisałem je”⁹. W tym kompucie rota hospodara w trybie chorągwi kozackiej zapisana była w składzie pułku oboźnego wojskowego Tomasza Karczewskiego. Obok niej w tym zgrupowaniu były także trzy inne roty kozackie – dowódcy pułku, wspomnianego już Ulanickiego oraz Władysława Tokarzewskiego¹⁰. Przeformowanie chorągwi wołoskiej na rotę kozacką, zwaną też zamiennie pancerną, oznaczało podwyższenie jej żołdu, w tym przypadku do 41 złotych od konia za kwartał służby oraz na dostosowaniu standardu jej uzbrojenia do wymogów kawalerii kozackiej/pancernej. W drugiej połowie XVII w. chorągwie kozackie co raz częściej przystępowały do boju w pancierzach, którymi w okresie staropolskim nazywano kolczugi – stąd do kozaków przylgnęła ich druga nazwa pancernych. Przeformowanie z roty wołoskiej na pancerną było dla kawalerzystów Konstantego Šerbana równoznaczne z przyjęciem nowych zadań bojowych. Choć pancerni wykonywali też takie zadania, co jazda wołoska, czyli podjazdy, pościgi itp., to również stanowili wsparcie dla husarii przy prowadzeniu zmasowanych szarż kawaleryjskich. Chorągiew Konstantego musiała mieć predyspozycje, by sprostać tego typu wymogom, skoro została przeformowana na pancerną z rozkazu samego hetmana wielkiego Jana Sobieskiego – od 21 maja 1674 r. króla Jana III. Przykład chorągwi Konstantego nie był jednak odosobniony, bowiem, jak słusznie zauważył Miron Kosowski,

Jana III z 1676 r.: *Chorągwi wołoskich zagęszczenie w wojskach R.P., że malej jest warowne, aby pozwijane były niektóre, a na to miejsce inne zaciągane, mianowicie polskiego narodu* [husarskie i pancerne/kozackie]; Zob. Instrukcja dla posłów od województwa podolskiego, Halicz, 1 I 1676, [w:] *Akta sejmiku podolskiego in hostico 1672–1698*, wyd. Jarosław Stolicki, Kraków 2002 (dalej: *Akta sejmiku podolskiego...*), s. 27.

⁹ Komput wojsk Rzptej polskiego i cudzoziemskiego zaciągu [ze stanem na IV kwartał 1673 roku, podany do dystrybucy hiberny], AGAD, ASW, dz. 86, nr 61, k. 17–17v.

¹⁰ Ibidem, k. 15.

lata 1672–1676 to okres w historii wojskowości staropolskiej, na który przypada największa liczba zamian jednostek wołoskich na kozackie¹¹.

Pod Chocimiem rota Konstantego walczyła jeszcze trybem wołoskim. Jednakże w dokumencie spisany 25 maja 1674 r., według którego jednostki ze stanami etatowymi zgodnymi z popisem z 10 listopada 1673 r., miały wziąć nagrodę za bitwę chocimską, oddział hospodara występował już jako rota pancerna o wielkości etatowej 89 koni. Było to o tyle korzystniejsze dla roty Konstantego, gdyż w trybie wołoskim donatywa chocimska wynosiłaby dla niej 9,5 złotego, a tak jako pancerna wzięła 14 złotych od konia (tylko 3 zł mniej niż najbardziej elitarny w polskiej kawalerii rodzaj jazdy – husaria)¹². Co ciekawe, w okresie bitwy chocimskiej na krótko wzrosło znaczenie samego patrona i rotmistrza tej jednostki. 25 listopada 1673 r. do polskiego obozu w Kakaczarach w Mołdawii przyszedł list od bojarów wołoskich (multańskich), w którym ci skarżyli się na swojego hospodara Grzegorza Ghicę, iż powrócił do Turków, choć jeszcze pod Chocimiem, zdradzając tych ostatnich, walczył po polskiej stronie. Dlatego bojarzy byliby „radzi znowu Konstantemu, gospodarowi przeszłemu swemu”¹³. Tytułarny rotmistrz chorągwi jazdy z komputu koronnego wierzył wówczas w możliwość odzyskania tronu, stąd osobiście wziął udział w działaniach korpusu chorążego koronnego Mikołaja Hieronima Sieniawskiego z przełomu lat 1673 i 1674, prowadzonych w Mołdawii. Zapewne uczestniczył w tych działaniach na czele własnej chorągwi. Tronu wołoskiego odzyskać mu się jednak w tamtym czasie nie udało (nie odzyskał go już do śmierci w 1685 r.)¹⁴.

W drugiej połowie roku 1674 chorągiew hospodara brała udział w kampanii króla Jana III na Ukrainie. Na przełomie lat 1674 i 1675 widzimy ją w składzie pułku wojewody podlaskiego Wacława Leszczyńskiego, który otrzymał zimowe konsystencje w miejscowościach: Mohylów, Ożaryńce, Kopajgródek, Bronica,

¹¹ M. Kosowski, op.cit., s. 16.

¹² Komput wojska JeKmści i Rzptej tak chorągwi i regimentów do donatywy Rzptej należący die 25 Maj[a] 1674 anno pisany, AGAD, ASW, dz. 86, nr 61, k. 20. Zob. też Rachunki skarbowe roty hospodara Konstantego za okres II kwartał-IV kwartał 1673 (włącznie z donatywą chocimską), ibidem, nr 59, s. 165. Por. J. Wimmer, *Wojsko polskie...*, op.cit., s. 246.

¹³ Zob. List z obozu pod Kakaczarami, 27 XI 1673, [w:] *Pisma do wieku...*, op.cit., t. 1, cz. 2, s. 1345.

¹⁴ Zob. N. Stoicescu, op.cit., s. 124–125, 127; I. Czamańska, op.cit., s. 17; J. Demel, op.cit., s. 198 i nn.; O działaniach grupy M.H. Sieniawskiego zob. M. Wagner, op.cit., s. 402–407.

Serebryńce, Kozłów, Ladawa, Żwan, Ulajkowce i Berezowa. Co ważne, w wyznaczonych stanowiskach ze swoją chorągwią przebywał osobiście sam Konstanty Śerban, a towarzyszył mu w tamtym czasie będący hospodarem Mołdawii jeszcze w 1673 r., Stefan Petryczewko¹⁵. Zdaniem Nicolae Stoicescu w walkach ze stycznia 1675 r., które chorągwie rozłożone na konsystencjach zmuszone były prowadzić, hospodar Konstanty miał wykazać się nadzwyczajną odwagą¹⁶. Po tym interesująca nas chorągiew, uczestniczyła zapewne w kampanii letnio-jesiennej roku 1675. W roku następnym w Krakowie, w dniach 4 lutego–4 kwietnia, odbył się sejm koronacyjny króla Jana III. Na nim opowiedziano się za kontynuowaniem wojny z Turcją i w tym celu ponownie uchwalono komput wojsk potrzebnych do prowadzenia działań przeciwko siłom sultana. W składzie wojska przewidzianego mocą uchwały sejmu koronacyjnego, nie zabrakło jednostki hospodara Konstantego. Została ona uwzględniona w wykazie chorągwi pancernych, licząc etatowo 100 koni¹⁷. Na sejmie koronacyjnym postanowiono też istotną reformę jazdy koronnej – przede wszystkim pancernych i znaków lżejszych, czyli chorągwi wołoskich i tatarskich. Rota Konstantego, służąca trybem kozackim/pancernym, rzecz jasna, została tą reformą objęta. Projektodawcą wspomianej zmiany był sam król Jan III, wyrażający się na jej temat poprzez wotum wygłoszone na sejmie po dniu 17 marca 1676 r.¹⁸:

„Chorągwie wszystkie, tak kozackie jako i lekkie mają być z dzidami, które orężę zda się być lepsze, potrzebniejsze i wygodniejsze niżeli petyhorskie. Do petyhorskich bowiem służby ćwiczenia naprzód trzeba wielkiego, bo to takąż kopija, jako i usarska, trzeba konia rosnącego i dużego, o które teraz trudno, trzeba munsztuku bo trudno sobie drugą ręką pomóc i innych siła do tej manieri rekwizycji. Z dzidą zaś naturaliter każdy sprawić się może, koń może być mierniejszy bo się nie obciąży takim munsztukiem i innym ciężarem, a co najważniejsza, że dzidzie na podjazd idąc, nie trzeba szukać miejsca gdzie by ją zostawić, jako kopiej, bo ją wszędzie ze sobą wziąć może.

¹⁵ Rozdział Wojska [1674/1675], [w:] *Przyczynki źródłowe do kampanii 1674 r.*, wyd. Janusz Woliński, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” (dalej: PHW) 1933, t. 6, s. 96.

¹⁶ N. Stoicescu, op.cit., s. 125.

¹⁷ Komput wojsk króla jmści i Rzptej koronnych na sejmie coronatney 1676, AGAD, ASW, dz. 86, nr 61, k. 27.

¹⁸ Zob. K. Matwijowski, *Pierwsze sejmy z czasów Jana III Sobieskiego*, Wrocław 1976, s. 133–134.

Że zaś na dzidy kosztu osobnego potrzeba, rozumiałbym żeby do złotego jednego, którym kuchennym zowią, nad żołąd dodać jeszcze złotych 3 rotmistrzowi każdemu, który przy wejściu do obozu kompaniej swojej rozdać to oręż powinien będzie, przydawszy swego kosztu na proporczyki, jeśli mu się to dla honoru zdać będzie”¹⁹.

Król uznał, że dzidy będą idealną bronią dla pancernych i jazdy lekkiej, przy tym lepsze niż kopie petyhorców – rodzaju kawalerii dość chętnie zaciąganego w Wielkim Księstwie Litewskim na wzór jazdy pancernej, ale uzbrojonej w kopie jak husaria. Dlatego chorągwie kozackie, w tym hospodara Konstantego oraz znaki lekkie miały uzbroić się w taką broń drzewcową. W celu przyjęcia dzid każda chorągiew powinna dostać od etatu 3 złote więcej, aby rotmistrz uposażył swoich kawalerzystów w wymagany przez Jana III oręż. W przypadku roty pancernej hospodara Konstantego, żołąd od konia miał w takim przypadku wynieść 44 złote.

Będąc uzbrojoną w dzidy, rota Konstantego Şerbana powinna była wziąć udział w kampanii 1676 r. Bliższych informacji na temat jej szlaku bojowego w ostatnim roku wojny tureckiej nie udało się jednak ustalić. Po zawarciu rozejmu z Turcją w obozie pod Żórawnem 17 października 1676 r., wiadome było, że wojska Rzeczypospolitej zostaną zredukowane do etatu pokojowego. Chorągiew hospodara nie dostała zaszczytu pozostania w kompucie koronnym. W związku z tym po upływie III kwartału rozliczeniowego 1676 r., kończącego się z dniem 31 października, rota pancerna Konstantego została zwinięta, czyli rozwiązana²⁰. Biorąc po uwagę, że swoją posługę w kompucie koronnym rozpoczęła po wejściu w życie z dniem 1 maja 1673 r. etatu wojennego, a zakończyła ją wraz z postanowieniem o wprowadzeniu etatu pokojowego w dniu 1 listopada 1676, chorągiew Konstantego powinna być traktowana jako oddział zaciągu dożywotniego.

¹⁹ Sposoby i porządek obrony Rzpltej podczas wojny tureckiej (marzec 1676 r.), [w:] *Przyczynki do wojny 1676 r.*, wyd. J. Woliński, PHW 1930, t. 2, z. 1, s. 146.

²⁰ Zob. Rachunki skarbowe roty hospodara Konstantego za okres I kwartał 1674-III kwartał 1676 (w rachunkach umieszczona została w wykazie chorągwi zwiniętych), AGAD, ASW, dz. 86, nr 63, k. 130; Zwinione chorągwie, Warszawa, 28 IV 1677, ibidem, nr 61, k. 36; Regestr chorągwi zwinionych 1676, Biblioteka ks. Czartoryskich w Krakowie (dalej: B. Czart.), nr 426, s. 504; Regestr chorągwi zwinionych w obozie, 24 XI 1676, [w:] *Materiały do dziejów wojny polsko-tureckiej 1672–1676*, wyd. J. Woliński, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” (dalej: SMHW) 1970, t. 16, cz. 2, s. 254.

Rota hospodara Konstantego, służąc trybem wołoskim, a następnie kozackim, była zaliczana pod względem organizacyjnym do tzw. narodowego (polskiego) autoramentu (zaciągu). Oznacza to, że formowano ją systemem towarzyskim, tzn. do służby stawiał się towarzysz ze swoją czeladzią, zwaną pocztowymi. Do badań nad organizacją chorągwi Konstantego dysponujemy kompletem rolli (rejestrów popisowych) z czasów, gdy ta była w kompucie koronnym²¹. W założeniach rejestry powinny powstawać co kwartał, by mogły stać się podstawą do uiszczenia żołdu. Z tymże rejestry roty hospodara za okres II–IV kwartał 1673 r. powstały nie wcześniej niż w 1674 r., bowiem w nagłówkach tej dokumentacji interesująca nas chorągiew występowała jako kozacka. Zdaje się, że rejestry z późniejszych kwartałów również nie powstawały na bieżąco. W dokumentacji popisowej wymieniano, na ile koni służył rotmistrz, jego zastępca, czyli porucznik, chorąży i zapisani samym nazwiskiem towarzysze. Podanie, kto na ile koni służył, wcale nie musiało oznaczać faktycznej liczby żołnierzy w chorągwi – co zwłaszcza jest pewnym w przypadku pocztu rotmistrza. Z racji, że w Rzeczypospolitej nie praktykowano wypłacania osobnych pensji oficerom jazdy komputowej, to ci byli dotowani ze stawek żołdu przewidzianych na poczet oficera. W przypadku chorągwi Konstantego w trzech kwartałach roku 1673 poczet rotmistrza wynosił po 11 koni, tzn. rotmistrzowi przysługiwało za kwartał 11 stawek żołdu liczonych po 31 złotych (po przezbrojeniu na kozacką 41 złotych). Stąd faktyczna wielkość chorągwi była mniejsza niż na papierze chociażby o sam poczet rotmistrza. Niewykluczone, że stawki żołdu dla porucznika, chorążego oraz towarzyszy też nie pokrywały się ze stanem faktycznym żołnierzy w oddziale (tego typu etaty określało się mianem „ślepych pocztów”). Stawki rotmistrzowskie nie zawsze musiały być dochodem samego rotmistrza, gdyż z nich można było utrzymywać dobosza, surmacza (a ci byli w rocie Konstantego) i cyrulika lub można je było przeznaczać na dochód porucznika oraz chorążego. Poza „ślepych pocztami” dochód rotmistrza stanowiło zazwyczaj tzw. kuchenne, czyli 1 złoty potrącony z każdej stawki żołdu. Jednakże kuchenne, jak pamiętamy z cytowanego wyżej wotum króla Jana III, od 1676 r. miało być przeznaczone wraz z trzyzłotowym

²¹ Rejestr popisowy chorągwi hospodara za II kwartał 1673: AGAD ASW, dz. 85, nr 103, k. 59–59v; za III kwartał 1673, ibidem, nr 102, k. 165–165v; za IV kwartał 1673, ibidem, k. 64–64v; Za okres I kwartał 1674–III kwartał 1676, ibidem, nr 111, k. 54–61v. Całość rejestrów została zamieszczona w aneksie niniejszego opracowania.

dotatkami na zakup dzid dla kawalerzystów, w związku z czym nie stanowiło już od tamtej pory dochodu szefa jednostki.

Dowódcą interesującej nas chorągwi teoretycznie powinien być sam patron jednostki, czyli gospodar Konstanty. Po otrzymaniu listu na zaciąg (tzw. przypowiedniego) wystosowanego z kancelarii królewskiej stawał się on z mocy prawa rotmistrzem Jego Królewskiej Miłości, czyli oficerem wojska państwowego. Jednakże w drugiej połowie XVII w. rotmistrzowie w kawalerii polskiej najczęściej bywali tylko patronami i sponsorami jednostek, a nie ich faktycznymi dowódcami. Czy było tak w przypadku Konstantego? Wiemy choćby z tego, co pisałem powyżej, że gospodar na czele swojej chorągwi uczestniczył w działaniach wojennych z końca 1673 r. czy z przełomu lat 1674/1675. W rachunkach skarbowych chorągwi za lata 1674–1676, Şerban był wymieniony jako osoba, która odbierała dla swojej jednostki żołd²². W takim razie te przykłady świadczą o tym, że Konstanty wypełniał powinności faktycznego zwierzchnika chorągwi. Jednakże bezpośrednim dowódcą jednostki hospodara był przede wszystkim nie rotmistrz, a porucznik Florian Dobrzelowski. O tym, że to ten człowiek porucznikował w interesującej nas chorągwi, wiemy choćby z pracy Jana Wimmera, opartej na danych zamieszczonych w rachunkach skarbowo-wojskowych²³. Nazwisko Dobrzelowskiego, podobnie jak hospodara, widniało w dokumentacji skarbowej wśród tych, którzy na rotę Konstantego odbierali żołd. Przykładowo porucznik razem z towarzyszami spod chorągwi – Franciszkiem Humieńskim i Janem Lewickim, 16 lipca 1673 r. kwitowali odbiór sumy 800 złotych przeznaczonej na interesujący nas oddział jazdy²⁴. Podobnie sam już tylko Dobrzelowski kwitował odbiór pieniędzy na swoją chorągiew miesiąc później, a dokładniej

²² Rachunki skarbowe roty hospodara Konstantego za okres I kwartał 1674–III kwartał 1676, AGAD, ASW, dz. 86, nr 63, k. 130.

²³ J. Wimmer, *Materiały do zagadnienia liczebności i organizacji armii koronnej w latach 1673–1679*, SMHW 1961, t. 7, cz. 2, s. 420–423.

²⁴ Pokwitowanie odbioru pieniędzy na rotę hospodara Konstantego, Przemyśl 16 VII 1673, AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego (dalej: ASK), dz. IV, nr 16, f. 236. Warto dodać, że pieniądze na rotę hospodara miały pochodzić w tamtym czasie z podatku pogłównego ziemi przemyskiej, które wyraża choćby porachowanie raty październikowej 1673 r., według czego jednostce Konstantego miało przypaść 1200 złotych; Zob. Porachowanie podatku pogłównego ziemi przemyskiej, rata październikowa 1673, *ibidem*, dz. III, nr 7, k. 304.

12 sierpnia²⁵. Oprócz odbierania pieniędzy na jednostkę Konstantego Dobrzelowski wykonywał wszelkie powinności administracyjne związane z funkcjonowaniem roty wołoskiej, następnie pancерnej. To właśnie jego podpis widniał prawie pod wszystkimi z rejestrów popisowych chorągwi. Oznacza to, że był on odpowiedzialny za przeprowadzanie przeglądów jednostki, której porucznikował. Musiał być zatem zorientowany w sytuacji wewnętrznej swojego oddziału, co z kolei potwierdza jego faktyczną komendę nad rotą hospodara. Według herbarzy Dobrzelowski pochodził z polskiej rodziny szlacheckiej, pieczętującej się herbem Poraj, osiadłej w województwie sieradzkim²⁶. Bliższych informacji na temat samego Floriana herbarze jednak nie zawierają. Nie wiemy zatem, jakie Dobrzelowski miał związki z Konstantym Śerbanem i czy pomiędzy nimi występowała zależność klientalna. Sprawa ta jak na razie pozostaje niewiadomą i wymaga kolejnych badań. Podobną niewiadomą jest również kwestia, kto w chorągwi Konstantego nosił sztandar, a mianowicie kto pełnił służbową funkcję chorążego w oddziale. Dokumentacja skarbowa nie daje odpowiedzi na to pytanie, zatem ustalenie osoby chorążego roty Konstantego może przynieść jedynie analiza jak największej liczby źródeł pośrednich.

Towarzysze chorągwi Konstantego, w czasie gdy ta opłacana była trybem wołoskim, w większości służyli na 2 konie, tzn. towarzysze ze swoim pocztowym. Oprócz pocztów dwukonnych występowały także poczty jednokonne, czyli sami tylko towarzysze. Wnioskując przez pryzmat takich zapisów w rejestrach roty Konstantego, jak „poczet pana Blizieńskiego k[oni] 1” czy „poczet pana Szyrzyńskiego k[oni] 1”, można stwierdzić, że w oddziale hospodara występowała również tendencja towarzyszy sowitych, tzn. tych, którzy nie służyli osobiście, a jedynie wystawiali swoich pocztowych. Wydaje się, że to zjawisko było przejściowe, gdyż od I kwartału 1674 r. w rejestrach jednostki nie stosowano już wyżej wspomnianego zapisu. Poza tym od tamtego czasu w spisach chorągwi nie występował też Szyrzyński; Blizieński natomiast zapisany był w poczcie dwukonnym, co oznaczałoby, że wówczas dołączył do swojego pocztowego i rozpoczął służbę

²⁵ Pokwitowanie przez F. Dobrzelowskiego odbioru pieniędzy na rotę hospodara Konstantego, 12 VIII 1673, *ibidem*, dz. IV, nr 16, f. 235.

²⁶ K. Niesiecki, *Herbarz Polski*, t. 4, wyd. Jan Nepomucen Bobrowicz, Lipsk 1859, s. 353; A. Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 4, Warszawa 1902, s. 338–339; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 3, Warszawa 1906, s. 199.

przytomną (osobistą). W czasie, gdy rota Konstantego była jednostką wołoską, wielkość chorągwi była w miarę stabilna. W III i IV kwartale 1673 r. oddział hospodara liczył etatowo 88 koni, a faktycznie zapewne nie więcej niż 77 żołnierzy (pod odjęciu 11 koni poczty rotmistrza)²⁷. Sytuacja zmieniła się, gdy interesująca nas chorągiew została przeformowana na kozacką. Miron Kosowski uważa, że przebrojenie kawalerii wołoskiej na pancerną nie było kłopotliwe, ponieważ jazda lekka nie raz wykonywała te same zadania, co jazda kozacka. Inaczej natomiast miało być, gdy kozaków przeformowywano na husarię, bo wtedy całkowicie zmieniał się styl walki oraz uzbrojenie, a przecież nie każdego pancernego stać było zostać husarzem²⁸. W przypadku zamiany roty hospodara w kozacką, wystąpiła chyba jednak podobna tendencja, co w przypadku zamian pancernych na husarzy. Mimo, że od III kwartału 1674 r. w chorągwi Šerbana pojawiły się typowe dla pancernych i husarii z tamtego okresu poczty trzykonne (towarzysz i dwóch pocztowych), to jej wielkość etatowa systematycznie spadała. Świadczyć by to mogło o występowaniu żołnierzy ze służby ze względu niemożliwości sprostanienia wymogom trybu pancernego. Oprócz tego spadek wielkości uzależniony był zapewne od ogólnych tendencji, takich jak śmierć w wyniku działań wojennych, choroby, dezercje. Do tego żołnierze, mimo że brali pieniądze za służbę i widnieli w wykazach swojego oddziału, nie byli obecni w trakcie działań wojennych. Stąd również spadek wielkości chorągwi Konstantego, która w III kwartale 1675 r. liczyła etatowo tylko 44 konie, a faktycznie jeszcze mniej. W tamtym czasie całe wojsko koronne miało problem z uchylającym się od służby żołnierzem, stąd król Jan III 27 sierpnia zmuszony był wystosować niezwykle surowy uniwersał. Monarcha nakazywał w nim, żeby oficerowie i żołnierze wracali pod swoje chorągwie i regimenty „nie tylko pod surowością artykułów wojskowych i trąbą, utraceniem zasług wszystkich ale i pod konfiskatą dóbr”²⁹. Po tych nawoływaniach monarchy rota hospodara w IV kwartale 1675 r. liczyła etatowo trochę więcej, bo 48 koni, po czym w I kwartale 1676 r. wielkość ta spadła do tylko 41 stawek. Mimo że na sejmie koronacyjnym uchwalono rocie hospodara wielkość etatową na 100 koni, to w II kwartale 1676 r. po popisie liczyła zaledwie 65 stawek żołdu. W ostatnim

²⁷ Rachunki skarbowe roty hospodara Konstantego za okres II kwartał–IV kwartał 1673, AGAD, ASW, dz. 85, nr 59, s. 165; J. Wimmer, *Materiały do zagadnienia...*, op.cit., s. 422–423.

²⁸ M. Kosowski, op.cit., s. 16.

²⁹ Uniwersał króla Jana III, Lwów 27 VIII 1675, B. Czart., nr 3742, s. 382.

kwartale swojej służby w kompucie jej wielkość etatowa była najniższa od momentu jej sformowania, bo jedynie 37 koni, a faktycznie zapewne nie więcej niż 30 ludzi. Logiczny zatem zdaje się wniosek, że ze względu na szczupłość chorągwi w III kwartale 1676 r. – czyli okresu, kiedy zakończyła się wojna turecka – rota hospodara została przeznaczona do rozwiązania.

Chociaż dowódca chorągwi był dawnym władcą Wołoszczyzny, nazwiska zapisane w wykazach roty Konstantego nie wskazują, by towarzysze tak jak ich rotmistrz pochodzili z terenów księstw naddunajskich. Zdecydowana większość nazwisk jest o typowo polskim brzmieniu, co wskazuje, że towarzysze roty hospodara rekrutowali się głównie z obszaru Rzeczypospolitej (ale należy wziąć też pod uwagę, że występowała wówczas tendencja spolszczania nazwisk obcych). Co jeszcze istotne, tacy towarzysze jak Wasilkowski, Duracz, Wołodyjowski pochodzili z zajętego w 1672 r. przez Turków Podola³⁰. Byli zatem tzw. egzulantami podolskimi, którzy po 1672 r. utracili swoje posiadłości. Wielu z nich po udaniu się na wygnanie poczęło parać się zawodem żołnierskim, stąd widzimy ich również w rocie Konstantego. Nie stanowili oni jednak o pochodzeniu towarzyszy całej jednostki, bowiem nawet na sejmiku przedsejmowym woj. podolskiego *in hostico* z grudnia 1676 r., szlachta podolska, wstawiając się za swoimi krajanami spod zwiniętych chorągwi, rotę hospodara wśród tych ostatnich nie wymieniła³¹.

Jak było z pochodzeniem terytorialnym pocztowych, nigdy się nie dowiemy, gdyż ich nazwisk nie wymieniano w spisach oddziałów jazdy narodowej. Można jedynie przypuszczać, że jako osobiści słudzy towarzystwa chorągiewnego pochodzili z tym samych regionów, co ich przełożeni, a więc w przypadku rotę Konstantego z terenów Rzeczypospolitej. Co do towarzyszy, mimo że w wykazach nie zapisywano ich imion, to niektórym z nich udało się zidentyfikować. Wcześniej pisałem już o Janie Lewickim i Franciszku Humieńskim. Poza nimi udało się ustalić jeszcze imię jednego z trzech Rylskich (zapewne najstarszego) służących w oddziale Konstantego. Był nim Franciszek, który razem z „Małym” Bielskim odbierał na chorągiew 17 czerwca 1676 r., sumę 3100 złotych³². Fran-

³⁰ Zob. A. Boniecki, op.cit., t. 5, s. 114; K. Niesiecki, op.cit., t. 9, s. 245, 414.

³¹ Laudum sejmiku przedsejmowego woj. podolskiego, Halicz 10 XII 1676, [w:] *Akta sejmiku podolskiego...*, op.cit., s. 35.

³² Pokwitowanie odbioru pieniędzy na rotę hospodara Konstantego, 17 VI 1676, AGAD, ASK, dz. IV, nr 16, f. 347.

ciszek Ryłski z imienia i nazwiska podpisał się także jako deputat pod ostatnim ze spisanych dla roty Konstantego rejestrów – z III kwartału 1676 r. Jeżeli chodzi o personalia, to tyle. Przykład trzech Ryłskich zwraca uwagę na fakt odbywania służby w konkretnym oddziale przez członków tych samych rodzin, co jest tendencją znaną już polskiej historiografii³³. Oprócz Ryłskich w wykazach chorągwi mamy jeszcze dwóch Sawickich. Mamy także i towarzysza Dobrzelowskiego, którego zbieżność nazwiska z porucznikiem chorągwi Florianem nie jest zapewne przypadkowa. Na tym kończymy nasze rozważania o zagadnieniach społecznych dotyczących chorągwi Konstantego, choć moglibyśmy zbadać jeszcze status społeczno-majątkowy czy długość służby towarzyskiej. W przypadku pierwszego aspektu można jak na razie stwierdzić, że towarzysze roty hospodara nie należeli do ludzi zbyt zamożnych, gdyż tacy służyli na ogół w husarii bądź w chorągwiach pancernych, chodzących pod imionami znanych i cenionych senatorów lub dygnitarzy. Warto jednak dodać, że w jednostce hospodara byli tacy towarzysze, jak Wasilkowski, Olszewski, Dymiński, Wolski, Sikorski czy Rzezycki, a tych nazwiska można spotkać także w rejestrach popisowych elitarnych oddziałów wojska koronnego z lat 70. – rot husarskich króla Jana III, królewicza Jakuba Sobieskiego, hetmana wielkiego koronnego Dymitra Wiśniowieckiego czy wojewody sieradzkiego Szczęsnego Potockiego³⁴. Oznaczałoby to, że w chorągwi Konstantego byli również przedstawiciele rodów przedniejszej szlachty, choć zapewne z tych uboższych linii rodzinnych. Na koniec jeszcze kilka słów w kwestii precyzyjnego podania długości służby poszczególnych towarzyszy, którą uznałem za zbędną, bowiem na podstawie rejestrów zamieszczonych w poniższym aneksie można będzie zobaczyć, iż średnia długość posługi towarzyskiej w rocie hospodara wynosiła zaledwie kilka kwartałów.

³³ Zob. M. Nagielski, *Chorągwie husarskie Aleksandra Hilarego Połubińskiego i króla Jana Kazimierza w latach 1648–1666*, „Acta Baltico-Slavica” 1983, t. 15, s. 97; E. Janas, L. Wasilewski, *Spoleczne aspekty rozwoju husarii w latach 1648–1667 na przykładzie chorągwi hetmana wielkiego koronnego Stanisława Potockiego i wojewody sandomierskiego Władysława Myszkowskiego*, SMHW 1981, t. 23, s. 99.

³⁴ Zob. rejestry popisowe chorągwi husarskich z lat 1673–1676, AGAD, ASW, dz. 85: rotę J. Sobieskiego, nr 104, k. 142–145v i nr 108, k. 78v–90; rotę królewicza Jakuba (od 1674 roku), nr 110, k. 89–100v; rotę D. Wiśniowieckiego, nr 102, k. 184–184v i nr 106, k. 199–210v; rotę Sz. Potockiego, nr 101, k. 121–122v, nr 103, k. 113–113v i nr 105, k. 16–27v.

Konstanty Śerban nie był jedynym ekshospodarem, który na potrzeby wojska koronnego wystawił w wojnie z Turcją z lat 1672–1676 swoją chorągiew. W II kwartale 1676 r. w skład komputu weszła rota wołoska byłego hospodara mołdawskiego Stefana Petryczejki. Jednakże ta przeszłużyła zaledwie dwa kwartały (licząc w każdej ćwierci etatowo po 91 koni) i została zwinięta w tym samym czasie, co rota Śerbana³⁵. Na tym pora zakończyć nasze rozważania o chorągwi wołoskiej, następnie pancernernej służącej w kompucie koronnym, a wystawionej przez hospodara Konstantego. Niniejsze opracowanie nie wyczerpuje w pełni tematyki dotyczącej interesującej nas jednostki, wyrażam jednak nadzieję, że przybliży, choć w pewnym stopniu dość skomplikowane zagadnienia strukturalno-organizacyjne polskiej kawalerii z okresu wojny Rzeczypospolitej z Turcją w latach 70. XVII w. Myślę również, że tekst zaspokoi ciekawość zainteresowanych wkładem hospodara multańskiego (wołoskiego) w wojnę turecką po stronie polskiej, jak również zainspiruje historyków do badań nad „polskim etapem” życiorysu Konstantego Śerbana – zwłaszcza, że w polskich zbiorach jest nieco materiału z tego zakresu, który dotąd nie był jeszcze szerzej analizowany³⁶.

Aneks

Rejestr kompanii roty kozackiej [wówczas jeszcze wołoskiej] wojewody multańskiego jmp. Konstantego w ćwierci poczynającej się 1-go maja 1673 roku³⁷

AGAD ASW, dz. 85, nr 103, k. 59–59v.

P. Rotmistrz k. 11; P. Porucznik k. 4; P. Chorąży k. 4; P. Karczewski k. 2; P. Olaszewski k. 2; P. Janikowski k. 2; P. Drogocki k. 2; P. Domaszewski k. 2; P. Świtowski k. 2; P. Ryłski starszy k. 2, P. Ogrodziński k. 2; P. Roszewski k. 2; P. Kałuski k. 2; P. Rudowski k. 2, P. Ryłski młodszy k. 2; P. Duracz k. 2; P. Lewicki k. 2;

³⁵ Zob. rejestry popisowe chorągwi wołoskiej S. Petryczejki za okres II-III kwartał 1676, ibidem, nr 108, k. 110–111v; Rachunki skarbowe chorągwi Petryczejki z roku 1676, ibidem, dz. 86, nr 63, k. 107v; J. Wimmer, *Materiały do zagadnienia...*, s. 424–425.

³⁶ Zob. I. Czamańska, op.cit., s. 17, przyp. 61.

³⁷ W rejestrach popisowych kolejne poczty zapisywano jeden pod drugim. W celu zaoszczędzenia miejsca w aneksie poczty zapisane są ciągiem. W wykazach na potrzeby aneksu nie uwzględniono nazwisk z rejestrów popisowych, które były skreślone. Skróty w wykazach: Jmp. – Jego mość pan, P. – Pan, k. – koni (z kolei „k.” w zapisie bibliograficznym oznacza kartę).

P. Mokrski k. 2; P. Janicki k. 2; P. Żukowski k. 2; P. Staromiejski k. 2; P. Rościejowski k. 2; P. Świątkowski k. 2; P. Sawicki starszy k. 2; P. Rybicki k. 2; P. Głazowski k. 2; P. Dołgieła k. 2; P. Sawicki młodszy k. 2; P. Łysakowski k. 1; P. Sikorski k. 1; P. Wasilkowski k. 1, P. Lipiński k. 1; P. Żurawski k. 1; P. Humiński k. 1; P. Dobrzelowski k. 1; P. Ramułt k. 1; P. Szydłowski k. 1; P. Szymborski k. 1; P. Wołodkiewicz k. 1; P. Pawłowski k. 1; P. Rylski najmłodszy k. 1; Poczeta Pana Szyrzyńskiego k. 1; Poczeta Pana Blizieńskiego k. 1; Poczeta Pana Jędrzejowskiego k. 1; P. Kałuszyński k. 1; P. Jakimowicz k. 1; P. Galicki k. 1; [podpisano] Florian Dobrzelowski porucznik.

Rejestr kompanii roty kozackiej [wówczas jeszcze wołoskiej] wojewody multańskiego jmp. Konstantego w ćwierci poczynającej się 1-go sierpnia 1673 roku
AGAD ASW, dz. 85, nr 102, k. 165–165v.

P. Rotmistrz k. 11; P. Porucznik k. 4; P. Chorąży k. 4; P. Karczewski k. 2; P. Olszewski k. 2; P. Janikowski k. 2; P. Drogocki k. 2; P. Domaszewski k. 2; P. Świtowski k. 2; P. Rylski starszy k. 2; P. Ogrodziński k. 2; P. Roszewski k. 2; P. Kałuski k. 2; P. Rudowski k. 2; P. Rylski młodszy k. 2; P. Duracz k. 2; P. Lewicki k. 2; P. Mokrski k. 2; P. Janicki k. 2; P. Żukowski k. 2; P. Staromiejski k. 2; P. Rościejowski k. 2; P. Świątkowski k. 2; P. Sawicki starszy k. 2; P. Rybicki k. 2; P. Głazowski k. 2; P. Dołgieła k. 2; P. Sawicki młodszy k. 2; P. Łysakowski k. 1; P. Sikorski k. 1; P. Wasilkowski k. 1; P. Lipiński k. 1; P. Żurowski k. 1; P. Humiński k. 1; P. Dobrzelowski k. 1; P. Ramułt k. 1; P. Szydłowski k. 1; P. Szymborski k. 1; P. Wołodkiewicz k. 1; P. Pawłowski k. 1; P. Rylski najmłodszy k. 1; Poczeta Pana Szyrzyńskiego k. 1; Poczeta Pana Blizieńskiego k. 1; P. Jędrzejowski k. 1; P. Kałuszyński k. 1; P. Jakimowicz k. 1; P. Galicki k. 1; [podpisano] Florian Dobrzelowski porucznik.

Rejestr kompanii roty kozackiej wojewody multańskiego jmp. Konstantego w ćwierci poczynającej się 1-go listopada 1673 roku

AGAD ASW, dz. 85, nr 102, k. 64–64v.

P. Rotmistrz k. 11; P. Porucznik k. 4; P. Chorąży k. 4; P. Karczewski k. 2; P. Olszewski k. 2; P. Janikowski k. 2; P. Drogocki k. 2; P. Domaszewski k. 2; P. Świtowski k. 2; P. Rylski starszy k. 2; P. Ogrodziński k. 2; P. Roszewski k. 2; P. Kałuski k. 2; P. Rudowski k. 2; P. Rylski młodszy k. 2; P. Duracz k. 2; P. Lewicki k. 2;

P. Mokrski k. 2; P. Janicki k. 2; P. Żukowski k. 2; P. Staromiejski k. 2; P. Rościejowski k. 2; P. Świątkowski k. 2; P. Sawicki starszy k. 2; P. Rybicki k. 2; P. Głazowski k. 2; P. Dołgieła k. 2; P. Sawicki młodszy k. 2; P. Łysakowski k. 1; P. Sikorski k. 1; P. Wasilkowski k. 1; P. Lipiński k. 1; P. Żurowski k. 1; P. Humiński k. 1; P. Dobrzelowski k. 1; P. Ramułt k. 1; P. Szydłowski k. 1; P. Szymborski k. 1; P. Wołodkiewicz k. 1; P. Pawłowski k. 1; P. Rylski najmłodszy k. 1; Poczeta Pana Szyrzyńskiego k. 1; Poczeta Pana Blizieńskiego k. 1; P. Tchórzewski k. 1; P. Kałuszyński k. 1; P. Jakimowicz k. 1; P. Galicki k. 1; [podpisano] Florian Dobrzelowski porucznik.

Rejestr kompanii roty pancernej wielmożnego jmp. Konstantego wojewody i hospodara ziem multańskich w ćwierci poczynającej się 1-go lutego 1674 roku
AGAD ASW, dz. 85, nr 111, k. 54–54v.

P. Rotmistrz k. 10; P. Porucznik k. 3; P. Chorąży k. 3; Dobosz; Surmacz; P. Karczewski k. 2; P. Olszewski k. 2; P. Janikowski k. 2; P. Rylski starszy k. 2; P. Ogrodziński k. 2; P. Rudowski k. 2; P. Rylski młodszy k. 2; P. Duracz k. 2; P. Lewicki k. 2; P. Mokrski k. 2; P. Rościejowski k. 2; P. Janicki k. 2; P. Żukowski k. 2; P. Kałuski k. 2; P. Staromiejski k. 2; P. Głazowski k. 2; P. Wołodkiewicz k. 2; P. Sawicki starszy k. 2; P. Świątkowski k. 2; P. Łysakowski k. 2; P. Sikorski k. 2; P. Blizieński k. 2; P. Świtowski k. 2; P. Dobrzelowski k. 2; P. Humiński k. 2; P. Szymborski k. 2; P. Lipiński k. 2; P. Rylski najmłodszy k. 2; P. Wasilkowski k. 1; P. Żurowski k. 1; P. Szydłowski k. 1; P. Sawicki młodszy k. 1; P. Dołgieła k. 1; P. Zaplateński k. 1; P. Zagórski k. 1; P. Pawłowski k. 1; P. Bocarski k. 1; P. Baranowski k. 1; [podpisano] Florian Dobrzelowski porucznik.

Rejestr kompanii roty pancernej wielmożnego jmp. Konstantego wojewody i hospodara ziem multańskich w ćwierci poczynającej się 1-go maja 1674 roku
AGAD ASW, dz. 85, nr 111, k. 55–55v.

P. Rotmistrz k. 9; P. Porucznik k. 3; P. Chorąży k. 3; Dobosz; Surmacz; P. Olszewski k. 2; P. Janikowski k. 2; P. Rylski starszy k. 2; P. Ogrodziński k. 2; P. Rudowski k. 2; P. Rylski młodszy k. 2; P. Duracz k. 2; P. Lewicki k. 2; P. Mokrski k. 2; P. Rościejowski k. 2; P. Janicki k. 2; P. Żukowski k. 2; P. Staromiejski k. 2; P. Sawicki starszy k. 2; P. Głazowski k. 2; P. Wołodkiewicz k. 2; P. Świątkowski k. 2; P. Łysakowski k. 2; P. Sikorski k. 2; P. Blizieński k. 2; P. Ramułt k. 2; P. Dobrze-

lowski k. 2; P. Humiński k. 2; P. Szymborski k. 2; P. Lipiński k. 2; P. Wasilkowski k. 1; P. Sawicki młodszy k. 1; P. Jakimowicz k. 1; P. Rylski najmłodszy k. 1; P. Zaplateński k. 1; P. Zagórski k. 1; P. Pawłowski k. 1; P. Zamłyński k. 1; P. Bocarski k. 1; [podpisano] Florian Dobrzelowski porucznik.

Rejestr kompanii roty panczernej wielmożnego jmp. Konstantego wojewody i hospodara ziem multańskich w ćwierci poczynającej się 1-go sierpnia 1674 roku

AGAD ASW, dz. 85, nr 111, k. 56.

P. Rotmistrz k. 7; P. Porucznik k. 3; P. Chorąży k. 3; Dobosz; Muzyka; P. Olaszewski k. 2; P. Janikowski k. 3; P. Rylski starszy k. 3; P. Rylski młodszy k. 3; P. Duracz k. 3; P. Żukowski k. 3; P. Wołodkiewicz k. 2; P. Świątkowski k. 2; P. Łysakowski k. 2; P. Sikorski k. 2; P. Blizieński k. 2; P. Dobrzelowski k. 2; P. Humiński k. 2, P. Szymborski k. 2, P. Lipiński k. 2; P. Sawicki k. 2; P. Jakimowicz k. 2; P. Zaplateński k. 2; P. Wasilkowski k. 1; P. Pawłowski k. 1; P. Zamłyński k. 1; P. Bocarski k. 1.

Rejestr kompanii roty panczernej wielmożnego jmp. Konstantego wojewody i hospodara ziem multańskich w ćwierci poczynającej się 1-go listopada 1674 roku

AGAD ASW, dz. 85, nr 111, k. 56v.

P. Rotmistrz k. 7; P. Porucznik k. 3; P. Chorąży k. 3; Dobosz; Muzyka; P. Olaszewski k. 3; P. Janikowski k. 3; P. Rylski starszy k. 3; P. Rylski młodszy k. 2; P. Żukowski k. 3; P. Świątkowski k. 3; P. Blizieński k. 2; P. Dobrzelowski k. 2; P. Sawicki starszy k. 3; P. Jakimowicz k. 2; P. Zaplateński k. 2; P. Sawicki młodszy k. 2; P. Rzeczycki k. 2; P. Trziński k. 2; P. Wołodyjowski k. 1; P. Zamłyński k. 1; P. Pawłowski k. 1; [podpisano] Florian Dobrzelowski porucznik.

Rejestr kompanii roty panczernej wielmożnego jmp. Konstantego wojewody i hospodara ziem multańskich w ćwierci poczynającej się 1-go lutego 1675 roku

AGAD ASW, dz. 85, nr 111, k. 57.

P. Rotmistrz k. 7; P. Porucznik k. 3; P. Chorąży k. 3; Dobosz; Muzyka; P. Olaszewski k. 3; P. Janikowski k. 3; P. Rylski starszy k. 3; P. Rylski młodszy k. 2 P. Żukowski k. 3; P. Świątkowski k. 3; P. Blizieński k. 2; P. Dobrzelowski k. 2; P. Sa-

wicki starszy k. 3; P. Jakimowicz k. 2; P. Zaplateński k. 2; P. Wołodyjowski k. 2; P. Sawicki młodszy k. 2; P. Rzeczycki k. 2; P. Trzciński k. 2; P. Wilamowski k. 1; P. Pawłowski k. 1; [podpisano] Florian Dobrzelowski porucznik.

Rejestr kompanii roty panczernej wielmożnego jmp. Konstantego wojewody i hospodara ziem multańskich w ćwierci poczynającej się 1-go maja 1675 roku

AGAD ASW, dz. 85, nr 111, k. 57v.

P. Rotmistrz k. 7; P. Porucznik k. 3; P. Chorąży k. 3; Dobosz; Surmacz; P. Olaszewski k. 3; P. Żukowski k. 3; P. Jurkowski k. 3; P. Głowczewski k. 3; P. Strawski k. 3; P. Rylski młodszy k. 2; P. Dobrzelowski k. 2; P. Sawicki k. 3; P. Jakimowicz k. 3; P. Wołodyjowski k. 1; P. Bielski k. 2; P. Wolski k. 2; P. Załęski k. 2; P. Leśniacki k. 1; P. Dymiński niewolnik k. 2; P. Wilamowski k. 2; P. Rzeczycki k. 2; P. Goleński k. 1; P. Łożeński k. 1; P. Śladkowski k. 1; [podpisano] Florian Dobrzelowski porucznik.

Rejestr kompanii roty panczernej wielmożnego jmp. Konstantego wojewody i hospodara ziem multańskich w ćwierci poczynającej się 1-go sierpnia 1675 roku

AGAD ASW, dz. 85, nr 111, k. 58.

P. Rotmistrz k. 5; P. Porucznik k. 3; P. Chorąży k. 3; Dobosz; Surmacz; P. Olaszewski k. 3; P. Żukowski k. 3; P. Jurkowski k. 3; P. Głowczewski k. 3; P. Strawski k. 2; P. Rylski k. 2; P. Dobrzelowski k. 2; P. Jakimowicz k. 2; P. Wołodyjowski k. 1; P. Bielski k. 2; P. Wolski k. 2; P. Załęski k. 2; Wilamowski k. 2; P. Rzeczycki k. 1; P. Goleński k. 1; Łożeński k. 1; P. Śladkowski k. 1; [podpisano] Florian Dobrzelowski porucznik.

Rejestr kompanii roty panczernej wielmożnego jmp. Konstantego wojewody i hospodara ziem multańskich w ćwierci poczynającej się 1-go listopada 1675 roku

AGAD ASW, dz. 85, nr 111, k. 58v.

P. Rotmistrz k. 6; P. Porucznik k. 3; P. Chorąży k. 3; Dobosz; Surmacz; P. Olaszewski k. 3; P. Żukowski k. 3; P. Jurkowski k. 3; P. Głowczewski k. 3; P. Strawski k. 2; P. Rylski k. 2; P. Dobrzelowski k. 2; P. Jakimowicz k. 2; P. Wołodyjowski k. 2; P. Bielski k. 2; P. Wolski k. 1; P. Załęski k. 2; P. Leśniacki k. 2; P. Dymiński niewol-

nik k. 1; P. Wilamowski k. 2; P. Rzemczycki k. 1; P. Goleński k. 1; P. Łożeński k. 1; P. Śladkowski k. 1.

Rejestr kompanii roty panczernej wielmożnego jmp. Konstantego wojewody i hospodara ziem multańskich w ćwierci poczynającej się 1-go lutego 1676 roku
AGAD ASW, dz. 85, nr 111, k. 59.

P. Rotmistrz k. 6; P. Porucznik k. 3; P. Chorąży k. 3; Dobosz; Surmacz; P. Olaszewski k. 3; P. Żukowski k. 3; P. Głowczewski k. 3; P. Rylski k. 2; P. Dobrzelowski k. 2; P. Jakimowicz k. 2; P. Wołodyjowski k. 2; P. Bielski k. 2; P. Załęski k. 2; P. Leśniacki k. 2; k. 1; P. Wilamowski k. 2; P. Rzemczycki k. 1; P. Goleński k. 1; P. Łożeński k. 1; P. Śladkowski k. 1.

Rejestr kompanii roty panczernej wielmożnego jmp. Konstantego wojewody i hospodara ziem multańskich w ćwierci poczynającej się 1-go maja 1676 roku
AGAD ASW, dz. 85, nr 111, k. 60.

P. Rotmistrz k. 9; P. Porucznik k. 3; P. Chorąży k. 3; Dobosz; Surmacz; P. Głowczewski k. 2; P. Bielski k. 2; P. Rylski starszy k. 2; P. Sierzyński k. 2; P. Rylski młodszy k. 2; P. Dobrzelowski k. 2; P. Jakimowicz k. 2; P. Załęski k. 2; P. Sawicki starszy k. 2; P. Rylski najmłodszy k. 2; Pan Żurowski k. 2; P. Czajkowski k. 2; P. Iwonya k. 2; P. Karczewski k. 2; P. Sawicki młodszy k. 2; P. Baczyński k. 2; P. Dymiński k. 2; P. J. Sierniczki k. 1; P. Siewkowski k. 2; P. Wołodyjowski k. 1; P. Wilamowski k. 1; P. Rzemczycki k. 1; P. Olewczyński k. 1; P. Adamowski k. 1; P. Goleński k. 1; P. Olszewski młodszy k. 1; P. Ruszan k. 1; P. Podhorecki k. 1; P. Łożeński k. 1; P. Śladkowski k. 1; P. Jaworski k. 1; P. Baranowski k. 1; [podpisano] Florian Dobrzelowski porucznik.

Rejestr kompanii roty panczernej wielmożnego jmp. Konstantego wojewody i hospodara ziem multańskich w ćwierci poczynającej się 1-go sierpnia 1676 roku

AGAD ASW, dz. 85, nr 111, k. 61–61v.

P. Rotmistrz k. 5; P. Porucznik k. 3; P. Chorąży k. 3; Dobosz; Surmacz; P. Głowczewski k. 2; P. Bielski k. 1; P. Rylski starszy k. 2; P. Sierzyński k. 1; P. Rylski młodszy k. 1; P. Sawicki starszy k. 2; P. Rylski najmłodszy k. 1; P. Żurowski k. 1; P. Czajkowski k. 1; P. Karczewski k. 1; P. Dymiński k. 2; P. Sawicki młodszy

k. 2; P. J. Sierniczki k. 1; P. Rzczycki k. 2; P. Goleński k. 1; P. Podhorecki k. 1; P. Łożeński k. 1; P. Śladkowski k. 1; P. Jaworski k. 1; [podpisano] Florian Dobrzelowski porucznik; Franiczek Ryłski deputat; Marcin Siemianowski, Stan[isław] Szczerajski, komisarze ziemi wieluńskiej.

Summary

In 1673 Constantin Șerban formed a banner (military unit, company) of light-cavalry in the Polish-Lithuanian Commonwealth for the purpose of waging war against Turkey. The banner followed the Wallachian model of service. The unit's founder was the Hospodar (ruler) of Wallachia from the period 1654-1658. Since 1661 he has been living in political exile in the Polish-Lithuanian Commonwealth. The banner he had formed was a part of the Polish (Crown) army establishment until 1676, when it was disbanded. The banner's actual commander was Florian Dobrzelewski, a nobleman from Sieradz. The Hospodar's cavalry banner fought in the battle of Chocim in November 10–11, 1673, after which it was transformed into a unit of heavy cavalry on the orders of the Grand Crown Hetman, Jan Sobieski. This transformation entailed an obligation to raise the standard of equipment and to increase the soldiers' quarterly pay from 31 to 41 Zlotys. At the turn of the years 1673 and 1674 the unit fought alongside the corps of Mikolaj Hieronim Sieniawski in Moldova. Along with its rittmeister Constantin, the unit also took part in the autumn-winter military campaign of 1674–1675. In 1676 the unit was obligatorily equipped with lances, like other banners of heavy cavalry. Afterwards, it became a part of the Michal Zbrozek's group.

Next, the unit found itself in the composition of the crew of Stanislawow, where it took part in the successful defense of this fortress against the main Turkish forces in September. The banner's size regulated by the letter of recruitment should have amounted to 100 horses. In fact, however, it was far from that number, having no more than 30 people shortly before its disbandment. The unit was composed of the residents of the Polish-Lithuanian Commonwealth. Some of them can be identified as members of the Podolian nobility.

Абстракт

В 1673 г. Константин Щербан сформировал в Речи Посполитой легкую хоругвь волошского типа, для войны с Турцией. Учредитель отряда в 1654–1658 гг. являл-

ся господарем Валахии, а в 1661 г. оказался уже в политической эмиграции в Речи Посполитой. Сформированная им хоругвь, числилась в штате коронных войск до конца октября 1676 г., когда расформировалась. Действительным ее командиром являлся серадзский шляхтич, Флорян Добжеловски. Господарская конная хоругвь сражалась в Хотинской битве, 10–11 ноября 1673 г., после которой, по приказу великого гетмана коронного, Яна Собеского, перестроилась в конный панцерный отряд. Это повлекло за собой обязанность повышения стандарта вооружения и зарплаты, с 31 до 41 злотых ежеквартально. На переломе 1673 и 1674 годов она сражалась в Молдавии, входя в группировку Миколая Херонима Сенявского. Вместе со своим ротмистром, Константином, приняла тоже участие в осенне-зимней кампании 1674–1675 гг. В 1676 году ее, как и другие конные панцерные хоругви, обязали вооружиться копьём. После того она вошла в состав группировки Михала Зброжка, а потом оказалась в гарнизоне города Станислав, принимая в сентябре участие в успешной обороне этой крепости от главных турецких сил. Количественный состав хоругви, определен официальным документом, должен был достигать 100 коней, но в самом деле не приближалась к этому уровню. Незадолго до расформирования, она насчитывала даже не больше 30 человек. Служили в хоругви прежде всего жители Речи Посполитой, среди которых можно найти несколько представителей подольской шляхты.